

Argument

Prezenta lucrare a fost astfel concepută încât să sprijine pregătirea candidaților care susțin proba scrisă a examenului de Bacalaureat la istorie.

Pentru fiecare dintre cele 9 teme prevăzute în programa aprobată pentru examenul de Bacalaureat din 2025, a fost elaborată câte o sinteză și au fost concepute câte 3 teste.

În vederea elaborării sintezelor și a testelor, au fost consultate toate cele 7 manuale de istorie pentru clasa a XII-a, care sunt aprobate de către Ministerul Educației și Cercetării.

Cele 27 de teste, pe care le conține lucrarea noastră, au fost elaborate după modelul propus de Ministerul Educației și Cercetării pentru examenul de Bacalaureat din 2025, iar pentru fiecare dintre ele a fost prezentată câte o variantă de rezolvare, precum și baremul de evaluare și de notare.

Subiectele propuse în lucrarea noastră pot fi asamblate în teste, de către fiecare profesor, în funcție de nivelul de pregătire al elevilor și de materia parcursă.

În speranța că lucrarea noastră își va dovedi utilitatea, tuturor candidaților le dorim mult succes!

DANIEL MĂLĂELEA

Profesor de istorie, gradul didactic I
Colegiul Tehnic Media, București

**Programa pentru examenul de Bacalaureat
la disciplina istorie
(Anexa nr. 2 la O.M.E.C.T.S. nr. 4800/31.VIII.2010)**

COMPETENȚE DE EVALUAT:

- 1. Utilizarea eficientă a comunicării și a limbajului de specialitate**
 - 1.1. Formularea de argumente referitoare la un subiect istoric
 - 1.2. Folosirea limbajului adecvat în cadrul unei prezentări scrise
 - 1.3. Evidențierea relației cauză – efect într-o succesiune de evenimente sau procese istorice
 - 1.4. Formularea, în scris, a unor opinii referitoare la o temă de istorie
- 2. Exersarea demersurilor și acțiunilor civice democratice**
 - 2.1. Extragerea informației esențiale dintr-un mesaj
 - 2.2. Descoperirea constantelor în desfășurarea fenomenelor istorice studiate
- 3. Aplicarea principiilor și a metodelor adecvate în abordarea surselor istorice**
 - 3.1. Selectarea și comentarea surselor istorice pentru a susține/combate un punct de vedere
 - 3.2. Descoperirea în sursele de informare a perspectivelor multiple asupra evenimentelor și proceselor istorice
 - 3.3. Analiza diversității sociale, culturale și de civilizație în istorie pornind de la sursele istorice
- 4. Utilizarea surselor istorice, a metodelor și a tehnicilor adecvate istoriei pentru rezolvarea de probleme**
 - 4.1. Utilizarea adecvată a coordonatelor temporale și spațiale relative la un subiect istoric
 - 4.2. Construirea de sinteze tematice

DOMENII DE CONȚINUT/CONȚINUTURI

A. POPOARE ȘI SPAȚII ISTORICE

1. Romanitatea românilor în viziunea istoricilor

B. OAMENII, SOCIETATEA ȘI LUMEA IDEILOR

1. Secolul XX – între democrație și totalitarism. Ideologii și practici politice în România și în Europa
2. Constituțiile din România

C. STATUL ȘI POLITICA

1. Autonomii locale și instituții centrale și în spațiul românesc (secolele IX-XVIII)
2. Statul român modern: de la proiect politic la realizarea României Mari (secolele XVIII-XX)
3. România postbelică. Stalinism, național-comunism și disidență anticomunistă. Construcția democrației postdecembriste

D. RELAȚIILE INTERNAȚIONALE

1. Spațiul românesc între diplomatie și conflict în Evul Mediu și la începuturile modernității
2. România și concertul european; de la „criza orientală” la marile alianțe ale secolului XX
3. România în perioada „Războiului rece”

NOTĂ: Programa de examen este realizată în conformitate cu prevederile programelor școlare în vigoare pentru învățământul liceal. Variantele de subiecte pentru examenul național de bacalaureat evaluează competențele și conținuturile din prezenta programă, iar baremele de evaluare și de notare prevăd acordarea punctajelor pentru orice modalitate corectă de rezolvare a cerințelor. Variantele de subiecte nu vizează conținutul unui manual anume.

I. Romanitatea românilor în viziunea istoricilor

1. Etnogeneza românească

Geto-dacii au intrat în contact cu lumea romană în secolul I î.Hr., atunci când romanii urmăreau să-și impună controlul asupra coloniilor grecești vest-pontice, să aibă acces la resursele de aur, argint, grâne ale zonei nord-dunărene și să beneficieze de poziția strategică avantajoasă. Amenințarea romană directă asupra geto-dacilor s-a manifestat din timpul când rege al geto-dacilor a fost **Burebista** (82-44 î.Hr.), cel care a unit toate triburile și uniunile de triburi ale geto-dacilor sub o singură conducere și a întemeiat primul stat geto-dac, care avea capitala la Sarmizegetusa Regia.

Geto-dacii din teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră (Dobrogea) au intrat sub stăpânire romană în 46 d.Hr., când acest teritoriu a fost inclus în provincia romană Moesia.

La sfârșitul secolului I d.Hr., regele dac, **Decebal** (87-106 d.Hr.), a refăcut unitatea statului dac, care se destrămase după moartea lui Burebista, și s-a confruntat cu armatele trimise de împăratul **Domitian** (81-96 d.Hr.), în războaiele din anii 87 și 88 d.Hr. Prin pacea încheiată în anul 89 d.Hr., Dacia devenea regat clientelar al Romei.

În războaiele din anii 101-102 și 105-106, Decebal s-a confruntat cu armatele conduse de împăratul **Traian** (98-117). Primul război s-a încheiat cu pacea din 102 d. Hr., care prevedea condiții foarte grele pentru Decebal. La sfârșitul celui de-al doilea război, în vara anului 106 d.Hr., Decebal s-a sinucis, iar cea mai mare parte a statului dac a devenit provincie romană.

Etnogeneza românească reprezintă procesul de formare a poporului român și a limbii române. Ea s-a realizat prin romanizarea geto-dacilor, care erau traci nordici, și a moesilor, care erau traci sudici, proces care s-a desfășurat atât la nord, cât și la sud de Dunăre și care s-a încheiat la sfârșitul secolului al VIII-lea.

Elementele componente ale etnogenezei românești au fost: **substratul** daco-moesic (traco-dac), **stratul** latin, **adstratul** slav.

Asemenea italienilor, francezilor, spaniolilor, portughezilor, românii, care formează romanitatea orientală, vorbesc o limbă romanică, formată pe baza limbii latine vorbită în Imperiul Roman.

Între anii 271-275, împăratul **Aurelian** (270-275), din rațiuni strategice, a renunțat la administrarea provinciei Dacia și a retras la sud de Dunăre armata și administrația romană, dar procesul de romanizare a continuat la nordul Dunării și după retragerea aureliană. A trecut la sud de Dunăre și o parte a populației, dar cea mai mare parte a populației daco-romane a rămas la nord de Dunăre și a continuat modul de viață tradițional. Legăturile populației romanizate de la nordul Dunării cu Imperiul Roman s-au menținut, iar teritoriul de la nordul Dunării a rămas în atenția împăraților romani. Astfel, în timpul împăratului **Constantin cel Mare** (306-337) a fost reinstaurată stăpânirea romană la nord de Dunăre. La fel s-a întâmplat și în timpul împăratului **Justinian** (527-565), după cum aflăm din lucrarea sa, *Novellae*.

După retragerea aureliană, în zona nord-dunăreană, locuită de populația romanizată, au pătruns mai multe popoare migratoare (huni, goți, gepizi, avari, slavi, bulgari etc.), dar, dintre acestea, doar slavii au influențat etnogeneza românească, astfel adstratul limbii române fiind slav.

În perioada secolelor al IV-lea-al VIII-lea, limba latină populară (vulgară) vorbită de daco-romani s-a transformat în limba protoromână, așa cum o dovedește expresia *torna, torna. fratre*, amintită de Theophanes Confessor, în lucrarea *Chronografia*, din secolul al IX-lea.

În 602, când slavii aflați la nordul Dunării au trecut masiv la sudul Dunării, străpungând *limesul* dunărean, a încetat stăpânirea bizantină asupra Dobrogei și s-a produs separarea romanității nord-dunărene de cea sud-dunăreană, precum și fragmentarea comunităților locale care vorbeau limba latină, astfel încât fiecare dintre acestea a dezvoltat în mod diferit fondul original latin, formându-se mai multe *dialecte* ale limbii române: dialectul daco-român, vorbit în România, Republica Moldova, precum și în comunitățile românești din Serbia, Ucraina, Bulgaria, Ungaria și dialectele sud-dunărene: aromân, istro-român, megleno-român, vorbite în sudul Peninsulei Balcanice.

Romanizarea reprezintă procesul complex și îndelungat, prin care o populație cucerită de romani preia modul de viață roman și limba latină. Componenta cea mai importantă a procesului de romanizare este componenta lingvistică. O populație este considerată romanizată atunci când renunță să folosească propria limbă și folosește limba latină.

Romanizarea geto-dacilor s-a realizat în 3 etape:

- Etapa inițială (preliminară) a romanizării, cuprinsă între secolele I î.Hr.-I d.Hr., care este etapa în care au avut loc primele contacte economice, culturale, diplomatice, militare între geto-daci și romani.
- Etapa oficială (clasică) a romanizării, cuprinsă între 106-271, care este etapa cea mai importantă, deoarece în această etapă au acționat factorii romanizării: armata romană, administrația romană, veteranii, coloniștii, viața economică, urbanizarea, dreptul roman, viața culturală și viața religioasă.
- Etapa desăvârșirii și generalizării romanizării, care s-a desfășurat după retragerea aureliană (271-275) și până la sfârșitul secolului al VIII-lea, în timpul marilor migrații ale popoarelor, în care a continuat modul de viață roman la nordul Dunării și au fost supuși romanizării dacii liberi.

Creștinismul a avut o contribuție importantă în procesul de romanizare a autohtonilor, fiind răspândit în limba latină de misionarii veniți de la sud de Dunăre. Obiectele paleocreștine, descoperite la nordul Dunării, în secolele II-III d.Hr., sunt puțin numeroase, dar după anul 313, când, prin Edictul de la Milano, împăratul **Constantin cel Mare** (306-337) a recunoscut creștinismul ca religie oficială, vestigiile creștine au devenit tot mai numeroase. Din secolul al IV-lea d.Hr., datează donariul de bronz de la Biertan, județul Sibiu, care prezintă monograma creștină și inscripția în limba latină „Ego, Zenovius votum posui“ (*Eu, Zenovius, am pus acest dar*), care dovedește pătrunderea creștinismului în Transilvania, iar din secolul al VI-lea datează crucea de aur de la Histria.

2. Romanitatea românilor în izvoarele medievale timpurii

Romanitatea este elementul esențial al identității lingvistice și culturale a poporului român. Romanitatea românilor a fost o preocupare constantă pentru cronicari, istorici, filologi, geografi, care s-au străduit să demonstreze originea romană a românilor, continuitatea romană în Dacia după retragerea aureliană, originea latină a limbii române. Ea a dat naștere la multe controverse, polemici, teorii istoriografice contradictorii, unele urmărind alte scopuri decât cele științifice.

Prin romanitatea românilor se înțelege descendența romană a românilor din coloniștii aduși de romani în Dacia Traiană, unitatea de neam a românilor și latinitatea limbii române, ceea ce presupune continuitatea geto-dacilor după

războaiele daco-romane și a daco-romanilor după retragerea aureliană, în timpul marilor migrații.

Primii care s-au referit la originea romană a românilor au fost cronicarii bizantini.

În secolul al V-lea, populația autohtonă daco-romană de la nordul Dunării este menționată, fără a se face referire la originea ei romană, în lucrarea *Istoria goșilor*, scrisă de cronicarul bizantin Priscus Panites.

Cea dintâi atestare a elementului romanic la nord de Dunăre, în izvoarele medievale timpurii, datează din secolul al VII-lea, în tratatul militar bizantin *Strategikon*, scris de împăratul Mauricius, populația romanizată fiind desemnată cu termenul de *romani*.

În secolul al IX-lea, într-o lucrare a geografului armean Moise Chorenati, este menționată „țara necunoscută ce-i zic Balak-Valahia“, iar în cronica turcă *Oguzname* este menționată o „țară a vlahilor“ (*Ulak Ili*).

În prima jumătate a secolului al X-lea, împăratul bizantin **Constantin al VII-lea Porfirogenetul** (912-959), în lucrarea *Despre administrarea imperiului*, desemnează populația neslavă din Balcani cu termenul de *romani*, menționând că „aceștia se mai numesc și romani pentru că au venit din Roma și poartă acest nume până în ziua de astăzi“.

În scrisorile împăratului bizantin **Vasile al II-lea Macedoneanul** (976-1025), care datează din anii 980 și 1020, românii sunt desemnați cu termenul de *vlahi*.

În secolul al XI-lea, în *Sfaturi și povestiri*, cronicarul bizantin Kekaumenos îi menționează pe vlahii sud-dunăreni: „Poporul blachilor [...] locuia mai întâi lângă Dunăre și Saos, râu pe care acum îl numim Sava [...]“.

La mijlocul secolului al XI-lea, geograful persan Gardizi, în tratatul *Podoaba istoriilor*, referindu-se la români, îi așază între bulgari, ruși și unguri, într-un spațiu cuprins între Dunăre și un „munte mare“.

În secolul al XII-lea, cronicarul bizantin Ioan Kynamos, secretar al împăratului bizantin **Manuel Comnenul** (1143-1180), în lucrarea *Epitome*, descrie o campanie militară bizantină împotriva maghiarilor, care a avut loc în 1167, și menționează despre vlahi: „Se zice că sunt coloni veniți de demult din Italia.“

Maghiarii, ca și bizantinii, au întreținut un contact permanent cu românii, romanitatea acestora fiindu-le cunoscută. Astfel, *Cronica notarului*

anonim al regelui maghiar Bela (*Cronica lui Anonymus*), numită *Gesta Hungarorum* (*Faptele ungarilor*), furnizează cea mai bogată și completă relatare despre situația găsită de maghiari la venirea lor în Panonia și menționează că „Această țară o locuiesc slavii, bulgarii și blachii, adică păstorii romanilor.“

La începutul secolului al XIII-lea, în corespondența dintre conducătorul țaratului româno-bulgar, **Ioniță cel Frumos** (1197-1207) și papa Inocențiu al III-lea, ideea romanității românilor ocupă un loc central.

La sfârșitul secolului al XIII-lea, cronicarul maghiar Simon de Keza a scris *Gesta Hunnorum et Hungarorum* (*Faptele hunilor și ale ungarilor*), în care a menționat că „vlahii, care au fost păstorii și agricultorii acestora, au rămas de bunăvoie în Panonia“.

3. Romanitatea românilor în secolele XV-XVIII

Odată cu declanșarea expansiunii otomane în Balcani și spre centrul Europei, iar apoi cu începutul luptei antiotomane a Țărilor Române, la sfârșitul secolului al XIV-lea, interesul european față de români a sporit, manifestându-se în preocupările umaniștilor italieni față de originea și istoria acestora. Astfel, umaniștii italieni din secolul al XV-lea, precum Poggio Bracciolini, Flavio Biondo, Enea Silvio Piccolomini, Antonio Bonfini, Filippo Buonaccorsi, în lucrările lor, au afirmat originea latină a românilor.

Poggio Bracciolini (1380-1459) a fost primul umanist italian care a afirmat originea romană a poporului român. El a constatat existența a numeroase elemente comune între limba română și limba latină, precum și existența la românii nord-dunăreni a unei tradiții referitoare la descendența lor dintr-o colonie înființată de Traian.

Flavio Biondo (1392-1463), secretar apostolic și erudit umanist, afirma despre românii cu care se întâlneau la Roma că „invocau cu mândrie originea lor romană“.

Enea Silvio Piccolomini (1405-1464), devenit papă, între 1458-1464, sub numele de Pius al II-lea, a contribuit cel mai mult dintre umaniștii italieni la răspândirea teoriei romanității românilor. În lucrarea *Cosmografia*, apărută în 1501, el și-a cules informațiile referitoare la Țările Române de la misionarii dominicani și franciscani.

Antonio Bonfini (1434-1503), care a trăit ultimii ani ai vieții la curtea regelui Ungariei, Matei Corvin, a scris la comanda acestuia o istorie a ungarilor (*Decadele*), în care preciza că: „Din legiunile și din coloniile duse în Dacia de Traian și ceilalți împărați s-au tras românii.“

În secolul al XVI-lea au scris despre romanitatea românilor umaniștii italieni Anton Verancsics și Francesco della Valle.

Anton Verancsics (1504-1573), în lucrarea *Descrierea Transilvaniei, Moldovei și Țării Românești*, apărută după 1549, precizează că: „Poporul care locuiește aceste pământuri în vremea noastră este acel al valahilor care își trage originea de la romani, deși cu un nume mult schimbat.“

Francesco della Valle, în lucrarea *Însemnări despre originea, obiceiurile și orașele românilor*, apărută în 1532, scria că: „Limba lor e puțin deosebită de limba noastră italiană; ei își zic în limba lor romani spunând că au venit din vremuri străvechi, de la Roma.“ El a fost primul cărturar care a reprodus o propoziție în limba română: „Stii Rominest?“ („Știi românește?“)

În 1514, **Jan Laski**, episcop de Gnezno, vorbind în Conciliul din Lateran despre Moldova, a semnalat originea romană a populației: „căci ei spun că sunt oșteni de odinioară ai romanilor“.

Nicolaus Olahus (1493-1568), umanist transilvănean, în lucrarea *Hungaria*, din 1536, este primul dintre umaniștii de origine română care susține unitatea de neam, limbă, obiceiuri și religie a românilor. În 1542, umanistul **Johannes Honterus** înscrie în harta sa numele Dacia pentru întregul teritoriu locuit de români.

Politizarea originii latine și a continuității poporului român s-a manifestat după unirea Țărilor Române, înfăptuită de Mihai Viteazul. Astfel, **István (Ștefan) Szamosközy**, după ce afirmase, într-o lucrare din 1593, că românii sunt urmași ai romanilor, descendența lor fiind atestată de limba acestora, care s-a desprins din limba latină, după Unirea de la 1600, înfăptuită de Mihai Viteazul, el și-a schimbat radical opinia, susținând că românii nu pot fi urmașii coloniștilor romani, deoarece aceștia au fost mutați la sudul Dunării în timpul împăratului Gallienus și că sunt doar urmașii dacilor romanizați în timpul stăpânirii romane în Dacia. El a fost combătut de cărturarii sași L. Toppeltinus și J. Troster, ultimul fiind autor al unei lucrări despre Dacia, apărută în 1666, în care afirma că: „Românii de azi ce trăiesc în Țara Românească, Moldova și munții Transilvaniei nu sunt decât urmașii legiunilor romane.“